Kuntaliitto
Kommunförbundet

LAUSUNTO

Vilkuna Johanna

17.10.2017

Eduskunnan liikennejaosto

Lausuntopyyntö Liikennejaosto HE 106/2017 vp, 19.10.2017 kuuleminen

Talousarvioesitys 2018: Joukkoliikenne ja sen erityiset kipupisteet, energia- ja ilmastostrategia ja joukkoliikenteen keskeiset kehittämishankkeet

Toimivalla joukkoliikenteellä on suuri merkitys kuntien ja alueiden vetovoimalle ja saavutettavuudelle ja ilmastotavoitteiden toteutumiselle. Erittäin myönteistä on, että parlamentaarisen työryhmän tuloksena joukkoliikenteen määrärahaa nostetaan neljäksi vuodeksi 5,5 milj. eurolla vuosittain raideliikenteen osto- ja/tai velvoiteliikenteen lisäämiseen sekä isojen kaupunkien joukkoliikenteen digitalisaation ja palveluistumisen tukemiseen.

Liikenneala on valmistautumassa liikennepalvelulain voimaantuloon ja valtion lisätuelle on suuri tarve, jotta uudet vaatimukset ja tavoitteet voitaisiin täyttää. Liikennepalvelulain toimeenpano ja uudet vaatimukset lisäävät kuntien ja niiden viranomaisten resurssitarpeita ja kustannuksia. Henkilökuljetushankintojen vaatimustaso nousee olennaisesti, hallinnollinen työ lisääntyy, verkostojen hallintaan, esim. jälleenmyynnissä, tarvitaan resursseja, digitalisointi ja rajapintojen rakentaminen ja ylläpito maksavat. Joukkoliikenneviranomaiset käyttävät resursseja lippu- ja maksujärjestelmien rajapintojen avaamiseen, tunnistepohjaisuuden edistämiseen ja informaatiopalvelujen kehittämiseen esimerkiksi Waltti-yhteistyön puitteissa.

Joukkoliikenteen valtionrahoituksen ostovoima on vuosia heikentynyt. Linja-autoliikenteen järjestämisen kustannukset ovat valuneet monin paikoin ELY-keskuksilta kuntien kontolle. Liikennepalvelulain myötä markkinaehtoisen liikenteen nopeat muutokset ja lopetukset lisäävät edelleen kuntien paineita kalliisiin suorahankintoihin, esim. koulukuljetuksissa.

> Joukkoliikenneviranomaisia ja alan operaattoreita tulee tukea liikennepalvelulain vaatimusten täytäntöönpanossa. Tarvitaan pitkäjänteistä koordinoitua toimijoiden verkostoyhteistyötä, selkeää ohjeistusta, konkreettista neuvontaa sekä valtion rahallista tukea yleiskäyttöisten teknologiaratkaisujen määrittelyyn ja kehittämiseen. Kehittämistarpeet koskevat mm. liikennevälineiden ajoneuvolaitteita ja niiden matkustusoikeuden tunnistustekniikoita sekä taustajärjestelmien välisiä rajapintoja, jotta yhteiskäyttöisyys voisi toteutua tavoitteiden mukaisesti.
>
> Kaupunkien joukkoliikenneviranomaisten järjestämiin palveluihin kohdennettu joukkoliikennetuki sekä ELY-keskusten resurssit joukkoliikenteen järjestämiseen tulee turvata.

Valtio on valitettavasti irtautumassa Waltti-maksujärjestelmästä nopeutetulla aikataululla. Tästä voi seurata noin 10 000 joukkoliikenneasiakkaan palvelujen heikkeneminen työssäkäyntialueilla, jos lippujen yhteiskäyttöisyys ei toteudu esimerkiksi lipputyyppien ja tunnistusteknologian erilaisuuden takia.

> Valtion irtautuminen Waltti-maksujärjestelmästä voi aiheuttaa ongelmia laajalle joukolle maaseutumaisten alueiden matkustajia. Tähän tulisi hakea valtion johdolla ratkaisuja yhteistyössä Waltti-kaupunkien ja markkinatoimijoiden kanssa.

www.kunnat.net
www.kommunerna.net

Suomen Kuntaliitto
Toinen linja 14,00530 Helsinki
PL 200, 00101 Helsinki
Puh. 09 7711,faksi 09 771 2291
etunimi.sukunimi@kuntaliitto.fi

Finlands Kommunförbund
Andra linjen 14,00530 Helsingfors
PB 200, 00101 Helsingfors
Tfn 09 7711, fax 09 771 2291
fornamn.efternamn@kommunforbundet.fi

Junaliikenteen tukemisessa tulisi päästä nykyistä pitkäjänteisempään ratkaisuun, vaikka junaliikennettä ollaan avaamassa kilpailulle. Junaliikenteen äkilliset heikennykset vievät pohjaa kuntien maankäytön kehittämiseltä ja elinkeinopolitiikalta.

> Junaliikenteen suunnittelussa ja kilpailun avaamisessa tulee varmistaa työssäkäyntialueiden yhteydet ja palvelutaso. Valtion budjetissa tulee osoittaa rahoitus sille junaliikenteelle, joka ei ole houkuttelevaa markkinaehtoiselle liikenteelle.
>
> Junaliikenteen kilpailutuksessa on erittäin tärkeää sisällyttää tarjouspyyntöihin ja sopimuksiin optio siitä, millä ehdoilla ja hinnalla kunnat, kaupunkiseudut tai tulevat maakunnat voivat tilata lisäliikennettä. Muutoin lisäliikenteen hinta nousee helposti kohtuuttoman korkeaksi.

Kasvavilla kaupunkiseuduilla tiivistämistä ja eheyttämistä tukeva joukkoliikenne on keskeisessä asemassa. Kaupunkijoukkoliikennettä sekä kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä tulee kehittää kokonaisvaltaisesti ja luoda edellytyksiä maankäytölle, asuntotuotannolle ja uusille, tavoitteita tukeville liikkumispalveluille.

Maaseutumaisilla alueilla tulee maakuntauudistus hyödyntää mahdollisuutena kehittää liikkumis- ja kuljetustarpeiden ja -palveluiden koordinointia ja yhdistelyä. Tavoitteena tulee olla peruspalveluiden turvaaminen ja julkisen rahan käytön tehostaminen. Keskusteluissa esillä ollut julkisen liikenteen palveluseteli ei todennäköisesti tukisi näitä tavoitteita. Palvelusetelin käytöstä ja käytön ehdoista julkisissa, ei-lakisääteisissä kuljetuksissa ei ole säädetty lainsäädännössä. Lisäksi palveluseteliin liittyy näissä kuljetuksissa ongelmia ja epäselvyyttä, esim. suhteessa kilpailuoikeudellisiin kysymyksiin ja julkisiin hankintoihin.

Autokannan uudistumisen vauhdittaminen tulee tehdä ympäristönäkökulmaa painottaen siten, ettei samalla tulla kannustaneeksi autoilun lisäämiseen

> Kävelyn ja pyöräilyn merkitys tulisi tunnistaa myös valtion budjetissa ja luoda uusi investointituki kuntien pyöräilyn ja kävelyn edistämisohjelmien toteutuksen edistämiseen. Rahaa ei kuitenkaan tule ottaa laskusuunnassa olleesta joukkoliikennetuesta.
>
> Liikennepalvelulain vaikutukset ovat epävarmimmat maaseudulla. Valtion tulee tukea kutsuliikenteen ja uusien liikkumisen ja kuljettamisen palvelumallien kehittämistä ja hallinnonrajat ylittävää yhteistyötä.
>
> Ajoneuvokannan sähköistymisen ja uusiutumisen tuki tulisi kohdentaa vaikuttavuuden pohjalta. Tukea tulisi voida saada myös sähköpyörän hankintaan, kun se korvaa liikennekäytössä olleen saastuttavan ajoneuvon. Sähköbussijärjestelmien ja biokaasubussien käyttöönoton edistäminen vauhdittaisi ilmastotyötä. Sähköautojen latausinfrastruktuurin ja biokaasun tankkausasemien ja niiden verkoston rakentamisen tukeminen edistää siirtymistä vähäpäästöisempään ajoneuvokantaan.

Hinnoitteluohjauksella voidaan vaikuttaa kulkutapavalintoihin ja myös rahoituspohjaan. Hinnoittelun painopisteen siirtäminen yhä enemmän auton omistamisesta autonkäyttöön on kannatettava periaate. Myös tienkäyttömaksujen toteutusmalleja ja vaikutuksia kannattaa edelleen selvittää.

> Kaupunkiseutujen tienkäyttömaksuille tulisi luoda lainsäädännölliset edellytykset, jotta maksuja voitaisiin kokeilla tai ottaa käyttöön, jos jollain seudulla niin halutaan ja päätetään tehdä. Tuotot tulee kanavoida seudun omiin liikennehankkeisiin.

Lausunnon liitteenä on taustaksi yleisiä kuntatalouden näkymiä ja Kuntaliiton kannanotot niihin.

SUOMEN KUNTALIITTO

Johanna Vilkuna

Liikenneasiantuntija

Liite

Kuntatalouden kestävyys varmistettava

Kuntatalous vahvistui - haasteet jatkuvat

Viime vuonna kuntatalouden vuosikate kokonaisuudessaan vahvistui ja tilikauden tulos nousi peräti 1,1 miljardiin euroon. Suotuisasta kehityksestä huolimatta 98 kunnalla tilikauden tulos oli negatiivinen.

Positiivinen kehitys johtui pääosin kuntasektorin toimintamenojen historiallisen maltillisesta kasvusta. Menojen kasvua hillitsivät muun muassa kuntien omat sopeuttamistoimenpiteet, kilpailukykysopimukseen liittyvien alentuneiden lomapalkkavarausten kirjautuminen vuodelle 2016 sekä muut sopeutustoimet. Myös verorahoitus kehittyi hivenen edellisvuotta paremmin.

Kuntatalouden investointimenot pysyivät korkeina. Tästä huolimatta velkaantumisen kasvu hidastui ja investointien omarahoitusosuus nousi jo yli 70 prosentin.

Tänä vuonna odotettua myönteisempi talouskehitys on nostanut erityisesti kuntien yhteisöveroennusteita. Lähivuosien kuntien tuloennuste on kuitenkin vaimea, sillä kiky-sopimus heikentää kuntien veropohjaa noin 500 milj. eurolla vuoden 2018 tasossa. Tulopohjan kehitystä hidastavat myös useat valtionosuuksiin kohdistetut leikkaukset.

Vuonna 2018 kuntien talousnäkymien ennakoidaankin heikkenevän ja palautuvan vuoden 2016 tasolle.

Kuntatalous on nykyisellä urallaan saavuttamassa hallituksen sille julkisen talouden suunnitelmassa asettaman rahoitusasematavoitteen, paikallishallinnon nettoluotonanto korkeintaan -0,5 % suhteessa BKT:hen vuonna 2019.

Palkkaneuvotteluilla tai uusilla menojen lisäyksillä ei tule vaikeuttaa kuntatalouden herkkää taloustilannetta.

Säästötoimia jatkettava, leikkauksia kohtuullistettava

Hallituksen tavoitteena on luoda kunnille osana julkisen talouden sopeuttamista edellytyksiä menosäästöihin tai tulojen lisäyksiin noin 700 milj. euron edestä vuoden 2019 tasolla. Kuntaliiton kesäkuun 2017 kyselyn mukaan hallituksen mahdollistamat säästöt eivät ole kuitenkaan toteutuneet kunnissa toivotulla tavalla, vaan säästöjä tai tulojen lisäyksiä on kuntataloudessa koossa vasta noin 220 milj. euroa.

Esitettyihin säästöihin liittyvästä epävarmuudesta huolimatta hallitus on kohdistamassa kunnille jälleen uusia valtionosuusleikkauksia vuonna 2018. Osa leikkauksista on hyvin ongelmallisia, sillä ne pohjautuvat laskennallisiin arvioihin kuntien menosäästöistä. Tällaisia ovat erityisesti kiky-sopimukseen liittyvät työajan pidentämisestä oletetut henkilösäästöt, varhaiskasvatuksen sekä omaishoidontuen muutoksista ennakoidut säästöt. Myös erikoissairaanhoidon keskittämisestä tuleva tehostuminen toteutuu vasta pidemmällä aikavälillä.

Kilpailukykysopimukseen liittyvä lomarahojen leikkaus tuo kuntatalouteen huomattavia menosäästöjä. Hallituksen päätöksen mukaisesti ne kuitenkin leikataan kuntataloudesta. Kokonaisuudessaan kilpailukykysopimus heikentää kuntataloutta vuosina 2017 ja 2018.

Kuntien valtionosuusleikkaukset eivät saa perustua ennakko-oletuksiin kuntien käyttäytymisestä, vaan ne tulee toteuttaa osana normaalia valtio-kunta arviointia kuntien vuosittaisen kustannustenjaon tarkistuksen kautta.

Kuntaliitto edellyttää, että vuosityöajan pidennyksen vuodelle 2018 kaavailtu kiky-valtionosuusleikkaus, yhteensä 120 miljoonaa euroa, jaksotetaan uudelleen.

Seuraavaan kehystarkasteluun mennessä on selvitettävä kuntien ja kuntayhtymien muiden kuin lainsäädäntöön perustuvien säästötoimien laajuus.

Arvioinnissa on myös realistisesti arvioitava hallituskauden loppupuolelle kaavaillut mahdollistamat uudet kuntiin kohdistuvat säästöesitykset.

Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus vuonna 2018 on noin 130 miljoonaa euroa kuntataloutta heikentävä.

Leikkaukset ja kilpailukykysopimuksen muut tulopohjan heikennykset asettavat taloudellisesti heikommin toimeentulevat kunnat vaikeaan asemaan. Talouskasvun voimistuminen saattaa jopa lisätä eroja kuntakentän sisällä.